

Claudia Roth: Kültür pastanın kreması değil, temel gıdadır

Zülfü Livaneli

“Alman olmak la gurur duyuyor muyum? Asla, böyle bir şey söylemem.

Alman bayrağı! Asla, hiçbir zaman.

Evet bir Almanım ben. Bunu saklamam. Ama bununla övünmem söz konusu değildir.

Ben sorumluluk hissedem, sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan bir Almanım.

Ve bugün memnuniyetle görüyorum ki; daha güçlü ve çoğulcu kültüre sahip bir demokrasi için mücadele eden çok sayıda insan var.”

Bu sözler yeni Alman kabinesinde Kültür Bakanı olan Claudia Roth'a ait. Parlamento başkan yardımcısı iken yaptığı bir konuşmadan aldım.

Almanya gibi dünyanın en güçlü ülkelerinden birinde parti başkanı, parlamento başkan yardımcısı ve sonunda bakan olmuş bir siyasetçinin böyle bir konuşma yapabilmesi; her türlü yolsuzluğu, insan hakları ihlallerini, cinayetleri, soygunu gözlerden kaçırmak için avazı çıktığı kadar milliyetçilik, vatan, bayrak çığırları atan siyasetçilere ders olmalı.

Claudia Roth ülkesini sevmiyor mu? Elbette seviyor, ona en iyi biçimde hizmet ediyor. Ama saydam bir insan. Almanya, bayrak, vatan diye haykırarak, karşısındaki politikacıları “vatan-kadını” ilan ederek üstünü örtmeye çalıştığı suçları yok. Zaten Alman halkının aklı başında çoğunluğu, “vatan-bayrak” hezeyanlarının kendilerini ve dünyayı nasıl bir felakete götürdüğünü çok acı bir biçimde anladı. Bu söylemi kullanan Adolf Hitler'i seçimle iş başına getirerek, bir halkın kendi idam fermanı imzalamasının pişmanlığı hala taze.

Bir kardeş

Claudia, otuz yılı aşkın bir süredir kız kardeşim kadar yakın bir dostum. Dürüst, namuslu, demokrat, sözünü sakınmayan, insan-çevre-kadın-erkek-cinsel tercih haklarını savunmaktan bir an bile geri durmayan bir kardeş.

2000'lerin başında Berlin'de bir panelde konuşmıyorduk ikimiz de. Paneli Der Spiegel'den bir gazeteci yönetiyordu. Tek Türk bendim. Toplantıdan çıktığımızda hava karar-mıştı. Berlin'in o ünlü ciğer delen soğuğu, ayazı içimizi titretince bir kahveye girdik. Ordan burdan konuşmaya başladık.

“Claudia” dedim “Ben bir yeryüzü cenneti buldum. Bodrum yarımadasında bir

Bu fotoğraf 2008'den. Nürnberg Türk-Alman Sinema Festivali Onur Ödülü'nü Zülfü Livaneli, Claudia Roth'un elinden alıyor...

DIE ZEIT SÖYLEŞİSİ

Almanya'nın saygın gazetesi Die Zeit, 9 Aralık'ta Claudia Roth'la ilginç bir söyleşi yayınladı. Ufuk açıcı bu söyleşinin bazı bölümlerini sizinle paylaşmak istiyorum. (Çeviri için Adil Kaya dostuma teşekkürler.)

DIE ZEIT: Beklenmedik bir şekilde makama gelmek güzel bir şey mi?

Claudia Roth: Evet, sürprizler harika... (gülerek)

DIE ZEIT: Bu makam için inatla savaşmış gibi de görünüyorsunuz.

ROTH: Hayır, kesinlikle bir makam için mücadele etmedim. Meclis Başkan Yardımcısı olarak zaten harika bir makamım vardı.

DIE ZEIT: Ve protokol açısından daha da yüksek, değil mi?

ROTH: Evet, ama şimdi Bav- yera'yı kabinede temsil ediyorum. Düşünebiliyor musunuz! Kabinede benden başka Bav- yera'dan gelen kimse yok.

DIE ZEIT: Sizi dış işleri politikacısı, insan hakları politikacısı olarak tanıyoruz, kültürel ilgili tutkulanız neler?

ROTH: Her şey sanat ve kültürle başladı. Sanatsal bir aileden geliyorum, babam aslında Fransa'da müzik eğitimi almak, şarkıcı olmak istemiş, sonra Fransa'ya öğrenci olarak değil, asker olarak gitmek zorunda kalmış. Bu onun üzerinde inanılmaz bir etki bırakmıştı. Fransız kültürüne aşık. Annem de aslında sanat okuyup iç mimar olarak çalışmak istiyormuş, ona hemşire ya da öğretmen olabileceği söylenmiş. Nazi rejimi, ailemin hayallerini gerçekleştirmesine engel olmuş. Savaşın sonrasına iki de sanat yoluna girmeye cesaret edemedi, babam dış hekim, annem öğretmen oldu. Ancak bizde müzik her zaman merkezi bir rol oynamıştır.

DIE ZEIT: Aslında klasik, eğitilmiş orta sınıf bir aileden geliyorsunuz ama siz nedense yine de muhalif kültürel bağdaştırılıyorsunuz.

ROTH: Franz Joseph Strauss'un aydınları “fareler ve sinekler” dediği Bav- yera'da büyüyorsanız ve CSU'dan ziyade solcu liberal bir aileden geliyorsanız, o zaman sert rüzgar yüzünüze vurduğunda bunun ne anlama geldiğini anlamamız gerekiyor; bir duruş sahibi olmayı öğreniyorsunuz. Bu duruşu boz- mamalısın. Leonard Cohen harika bir şarkı söylüyordu: “Her şeyde bir çatlak var/ Işık böyle giriyor içeri.”

Sanat ve kültürü tam olarak böyle anlıyorum, Devlet Bakanı olarak görevimi böyle anlıyorum. Birak ışık içeri girsün, taze rüzgarlar essin. Sanat özgürlüğü, güçlü bir demok-

rasinin tornusol testidir. Bundan hoşlanmak zorunda değilsin ama bu özgürlüğe ihtiyaç var, ancak o zaman insanlara değişime inanca gücünü verebilirsiniz.

DIE ZEIT: Liseden mezun olduktan sonra meslek olarak tiyatroya gitmeye karar verdiniz.

ROTH: O dönemde şu soru önemliydi: Güvenli bir iş mi istiyorsun yoksa dünyayı mı değiştireceksin? Ailem dedi ki: Değiştir ama sonra param yok diye de şikayet etme. Yaklaşımım, dünyanın sanat ve kültürel değişimsiydi, çünkü bunlar demokrasinin tınısıdır, sesidir. Bu yüzden Münih'te tiyatro eğitimi almaya başladım, ancak iki dönem sonra Dortmund Eyalet Sahnesi beni aradı, dramaturji için. Hemen kabul ettim, gerçek hayata geçtim ama ailem üniversiteyi terk etmemi kolay kabul etmedi.

“Demokrasi'nin Devlet Kültür Bakanı”

DIE ZEIT: Şimdi dediniz ki: Kapıları açın, ışıklar girsün. Kırmızı- Yeşil koalisyonu (Sosyal Demokrat- Yeşiller) 1998'de göreve geldiğinde, aslında güçlü bir kültürel değişim, eski muhafazakar Kohl hükümetiyle taban tabana zıt olan, tamamen farklı sosyalleşmelerden gelen bir durum vardı. Bu sefer aslında pencereyi açmak, temiz hava almak diye bir şey yok, kamplar kültürel ve sosyal olarak birbirlerine çok yaklaştılar. Hala ideolojik olarak CDU kültür politikasından farklı olan yeşil bir kültür politikası var mı?

ROTH: Mesele iyi bir kültür politikası var mı yok mu...

DIE ZEIT: Schröder'in dediği gibi: Sağ ya da sol ekonomi politikası yoktur, sadece iyi ya da kötü?

ROTH: İşte! Bunu görebiliyor musun! İyi bir kültür politikasının ön koşulu demokrasi tutkusudur. Kültürden Sorumlu Devlet Bakanı'nın ne olduğunu da bu şekilde tanımlamak isterim: Demokrasinin Devlet Kültür Bakanı. Çünkü demokrasi baskı altında ve demokrasi düşmanları tüm dünyada daha yüksek sesle konuşuyor. İşte bu yüzden kendimi Demokrasiden Sorumlu Devlet Kültür Bakanı olarak görüyorum. Bu benim biyografimle de alakalı. Hükümet yetkililerinin özellikle sevmediği bir müzik grubunda çalışmışım. “Kimseye iktidar yok!” Tam da bu özgürlük alanının korunması- nı, tetikleyen ve kıskırtan bir sanat yaratma özgürlüğünü sağlamak için her şeyi yapmak istiyorum.

DIE ZEIT: Ama bu ülkenin tüm politikacıları ve özellikle tüm kültür bakanları da benzer şeyler söylüyor: sanatın siyaseti kıskırtması

ve nahoş gerçekleri ifade etmesi gerekiyor diye...

ROTH: Evet, evet, ama ben nereden geldiğimi biliyorum, muhalif olmanın ne demek olduğunu biliyorum, diğer tarafta olmanın, yani sanatın yanında olmanın ne demek olduğunu iyi biliyorum.

DIE ZEIT: Bu makamınızda bütün kültür bakanları gerçekten sanatçıları itaatsiz ve asi olmaya çağırıyorlar...

ROTH: Kim?

DIE ZEIT: Hepsisi!

ROTH: Evet, konuşmuş olabilirler, ama anlamak ve anlaşılacak da gerekiyor. Ve tüm hükümetimiz için bunu iddia ediyorum: Bir paradigma değişimi istiyoruz, gerçeğe doğru bir çıkış istiyoruz.

DIE ZEIT: Ne ölçüde?

ROTH: Çeşitliliği olumlu olarak algılayan bir gerçekliğe hareket ile.

DIE ZEIT: Ancak çeşitliliği savunmak yeni ve cesur bir proje değil, Coca-Cola'dan Adidas'a kadar şirketlerin bile politikası artık...

ROTH: Ama çeşitlilik nerede, kültürel alanda gerçekten katılım var mı, nerede gerçekleşiyor?

DIE ZEIT: Çeşitlilikten başka bir konu kalmadı ki, filmler bile artık çeşitlilik kriterlerine göre yazılıyor ve oyuncu kadrosu belirleniyor!

ROTH: Tüm insanların katlabileceği kültürel ve sosyal kurumlarda kadınların, LGBTIQ'ların, göçmenlik geçmişine sahip kişilerin, siyahların ve beyaz olmayanların, engellilerin ve akademisyen olmayanların yer- terince temsil edildiğini ciddi olarak söyleyemezsiniz. Eşcinsel arkadaş- larım doğru dürüst rol almanın ne kadar zor olduğunu söyleyince, femi- nist ve müslüman olanlar başörtüsü nedeniyle saldırıya uğrayınca, yazar Kübra Gümüüşay'ın başına geldiği gibi, nerede kaldı dayanışmanız dediklerinde...

“Bugün demokrasi tehdit altında, demokrasi düşmanları daha yüksek sesle konuşuyor. Bu yüzden demokrasiden sorumlu Kültür Bakanı'yım”

DIE ZEIT: Ama Kübra Gümüüşay gerçekten tüm kurumlardan kamuoyuna gümüş tepside sunuldu!

ROTH: Hayır, doğru değil! O zaman tartışmaya başlayalım!

DIE ZEIT: Tartışma her zaman iyidir!

ROTH: Haydi tartışalım o zaman o güzel Pazar konuşmaları yerine tartışmaya başlayalım. Diyorsunuz ki: Harika, çeşitlilik her yerde var. Hadi bakalım, Federal Meclis'e bakalım, nerde o çeşitlilik? Ben çok film izlerim. Ülkemizde bir bölünme var. En güzel film festivallerimizden biri Nürnberg'deki Alman-Türk Film Festivali'dir. Süper imajı var. Festivale gidenlere baktığımızda, bizim ülkemizin bir parçası olan bu festivalin, toplumun çoğunluğu tarafından algılanmadığını da görüyoruz.

DIE ZEIT: Bunu nasıl yapmayı düşünüyorsunuz? Federal kurumlarda bir şeyler değiştirmeyi mi düşünüyorsunuz?

ROTH: Koalisyon anlaşmasında yazdık, jürilerimizde cinsiyet açısından eşitliğe ulaşacağız, çeşitliliğe yer vereceğiz. Cinsiyetler arasındaki ücret farkını kapatacağımızı kaydettik. Makamlarda süre sınırları getirmek istiyoruz. Benim için de çok önemli olan hatırlama kültürüdür. Geleceğimiz için hatırlamak, geçmişte yaşamak için değil, bunun demokratik geleceğimize bir katkı olduğunu inandığım için hatırlamak. Demokrasimize son dört yılda yapılan saldırılar, sol-yeşil politik yelpa-

zeyi düşman olarak gören insanların saldırıları, son zamanlarda beni de şekillendirdi. Covid nedeniyle tüm Goethe Enstitüleri kapatıldıktan sonra, gerçek Alman kültürünün uygulanabileceğini söyleyen bazı partileri görünce, derim ki: Gerçek- ten modern bir hatırlama kültürü oluşturmalyız. O çağın tanıkları artık hayatta olmadığından, bunlarla başa çıkmak için yeni biçimlere ihtiyacımız var. Geçmişimizin bilgi ve bilincile demokrasiyi güçlendirdiğimiz ve antisemitizme, Roman karşıtlığına, ırkçılığa, her türlü insan düşmanlığına karşı aktif olmamız gerek. Göçmen toplumumuzun Alman kültüründe gerçekte nasıl tasvir edildiği hakkında konuşmak ve tartışmak istiyorum. Sadece göçmen kökenli insanların Alman tarihini kendilerinin gibi kabul etmek zorunda olduğunu söylemekle kalamayız. Aynı zamanda Alman tarihinin de bize gelenlerin ebeveynlerinin ve büyükanne ve büyükbabalarının hikayesi olduğunu söylemeliyiz.

Kültür pastanın kreması değildir temel gıdadır

ROTH: (Humboldt Forumu'yla ilgili olarak) Örneğin kalenin kub- besindeki bu yazıtın anlamı ile ilgili soru. Güya, bu yerin kozmopolitlikle ilgili olması gerekiyordu, ama şöyle diyor: “İsa adına, gökte, yerde ve yer altında bulunanların herisi diz çöksün.” İşte, burada yapılacak çok şey var. Açık bir forum oluşturmak istiyorsanız, ataerkillik, tahakküm ve dışlama yayamazsınız.

DIE ZEIT: Koalisyon anlaşması ayrıca “yeşil kültür” den de söz ediyor. Somut terimlerle bu ne anlama geliyor?

ROTH: Gerçeğe doğru hare- ketten bahsettiğimde, iklim krizini insanın hayatta kalmasıyla ilgili önemli bir sorun olarak ele alan bir hükümetten de bahsediyorum. Bu sadece Çevre Bakanlığı için değil, aynı zamanda bir kültür sorunu- dur. İklim dostu bir şekilde çalış- mak isteyen çok sayıda sinemacı, müzisyen ve sanatçı var. Bu alanın iklimin korunmasına katkısı nedir? Modern müzelerde sürdürülebilirlik ne olacak?

Hali hazırda var olanı iyileştirme- ye çalışmalısınız, ancak hepsinden önemlisi gelecekte yaratılacakları daha sürdürülebilir bir şekilde plan- lamalısınız. Bu amaçla, gelecekte belediyeler ve federal eyaletlerle daha iyi çalışmak istiyorum, bu yüzden kültür üzerine bir genel kurul yapmak istiyorum. Bu, federal, eyalet ve yerel yönetimler ile kültürel sa- henin temsilcileri arasında düzenli, yapılandırılmış bir alışveriş amaçlar. Çünkü Covid bitmedi. Önümüzdeki birkaç yıl içinde, öncelikle kültür çalışanlarının sosyal durumuna göz kulak olmak meselesi olacak. Düşen vergi gelirleri nedeniyle bazı beledi- yerlerin kültürü finanse etmesi daha zor olacak. O zaman tüm gücümüzle açıklığa kavuşturmalıyız: kültür pastanın kreması değil, temel gıdadır!

DIE ZEIT: Berlin Filarmoni'nin kırmızı kaleminizden titremesi gerekiyor mu?

ROTH: Hiç de bile.

DIE ZEIT: Bazı insanlar, sizi sözde sosyal medyada inanılmaz bir nefretle takip ediyor. Başbakan- lık'taki ofisinize taşındığınızda bu değişecek mi?

ROTH: Oraya taşınmam. Bazıları için bundan daha büyük bir provokasyon yoktur. Ama yap- mayacağım bir şey var: Onlardan korkmayacağım.

★★★
Bravo Claudia Roth.

İyi ki Almanya gibi önemli bir ülkede çoğulcu demokratik kültüre böylesine derinden sahip çıkan bir kültür insanı iş başına geldi.

Roth'un hem demokrasiye, hem barış kültürüne yapacağı katkıları büyük bir onurla izleyeceğiz. •